

Lausunto

30.10.2024

Asia: VN/19196/2024

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Toimikuntien, tutkimusinfrastruktuurikomitean ja strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtajien läsnäolo- ja puheoikeus hallituksen kokouksissa

Esityksessä ehdotetaan poistettavaksi toimikuntien, tutkimusinfrastruktuurikomitean ja strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtajien läsnäolo- ja puheoikeus hallituksessa. Perusteluna on Akatemian hallituksen strategisen työskentelyn vahvistaminen. Arvellaan, että ko. viiden henkilön läsnäolo saattaa suunnata keskustelua strategiselta tasolta yksityiskohtaisempaan suuntaan. Läsnä olevien henkilöiden määrää haluttaisiin vähentää hallituksen työskentelyn tehostamiseksi ja työskentelyrauhan takia.

Tulanet katsoo, että toimikuntien, tutkimusinfrastruktuurikomitean ja strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtajilla tulee jatkossakin olla läsnäolo- ja puheoikeus hallituksessa.

Suomen Akatemian hallituksella on vastuullinen tehtävä päättää Akatemian yleisistä toimintalinjauksista ja tavoitteista sekä tutkimusmäärärahojen kohdentamisesta tieteellisten toimikuntien ja tutkimusinfrastruktuurikomitean kesken. Suora vuorovaikutus toimikuntien, tutkimusinfrastruktuurikomitean ja strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtajien kanssa on luonteva väylä saada päätöksenteon tueksi tutkimuskentän näkemyksiä monipuolisesti. Kokousten strateginen taso ja työrauha ovat hallittavissa johtamis- ja kokouskäytännöillä.

Perusteluissa puheenjohtajien läsnäolo- ja puheoikeuden poistamiseksi vedotaan siihen, että Akatemian organisaatio on uudistuksen myötä madaltunut ja Akatemian sisäinen tiedonvälitys hoituisi ilman puheenjohtajien läsnäoloa hallituksessa. Tiedonvälitys tulee kuitenkin nähdä laajemmassa merkityksessä kuin yksiselitteisten tietojen välityksenä. Suoran, ilman välikäsiä tapahtuvan vuorovaikutuksen merkitys korostuu tieteeseen liittyvissä moniulotteisissa asioissa.

Tutkimusinfrastruktuurikomitean muuttaminen tutkimusinfrastruktuuritoimikunnaksi

Esityksessä ehdotetaan nykyisen tutkimusinfrastruktuurikomitean muuttamista tutkimusinfrastruktuuritoimikunnaksi, jonka tehtävät ja nimittämiskäytännöt vastaisivat Akatemian muiden toimikuntien tehtäviä ja nimittämiskäytäntöjä. Vaikutusten arvioinnissa todetaan tämän johtavan siihen, että tiedeyhteisön edustajat olisivat jatkossa tutkijoita, eivätkä organisaatioiden ylintä johtoa .

Tulanet suhtautuu varauksella tutkimusinfrastruktuurikomitean muuttamiseen tutkijoista koostuvaksi toimikunnaksi. Nykyisten toimikuntien työssä korostuu tutkimusrahoituksesta päättäminen. Tutkimusinfrastruktuurit puolestaan ovat kansallisen tason pitkäaikaisia strategisia investointeja, joiden ylläpidossa organisaatioilla on merkittävä rooli. Tulevan toimintamallin tulee mahdollistaa tutkimusinfrastruktuurikonaisuuden strateginen kehittäminen ja kokonaisnäkömyksen tuottaminen tieteellisen tutkimuksen infrastruktuuritarpeista. Mikäli esitetty muutos toteutuu, tulee Akatemian nimittämiskäytännöissä huolehtia siitä, että voidaan hyödyntää kunkin organisaation paras asiantuntemus riippumatta henkilöiden asemasta organisaatiossa. Vuonna 2024 toimikuntien ehdokkaiksi ei saanut asettaa esimerkiksi organisaatioiden johtoryhmien jäseniä. Tämä rajoite sovellettuna mahdolliseen infrastruktuuritoimikuntaan voisi joissain organisaatioissa sulkea pois juuri ne henkilöt, joilla on laajin kokonaisnäkemys kansallisiin ja kansainvälisiin tutkimusinfrastruktuureihin.

Suomen kansallisen turvallisuuden huomioiminen Akatemian päätöksissä

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan Akatemian tulisi tehtäviään hoitaessaan ottaa huomioon Suomen kansallinen turvallisuus ja kansainväliset velvoitteet sekä ulko- ja turvallisuuspoliittiset linjaukset.

Tulanet katsoo, että Suomen Akatemialla tulee olla mahdollisuus poiketa tieteelliseen laatuun perustuvasta rahoituskriteeristä silloin, kun hankkeeseen selkeästi liittyy kansallista turvallisuutta vaarantavia elementtejä. Suomen kansallinen turvallisuus ja kansainväliset velvoitteet sekä ulko- ja turvallisuuspoliittiset linjaukset ovat kuitenkin laveja käsitteitä, ja kirjaus jättää paljon tulkinnan varaa. Ko. käsitteet tulee määritellä lakiesityksessä tarkemmin ja niiden soveltamista tulee kehittää yhdessä tutkimusta tekevien organisaatioiden kanssa, Kirjaukseen perustuvissa toimenpiteissä on myös huolehdittava, että ei tarpeettomasti heikennetä tieteen vapautta ja laatua. TKI-toiminnan turvallisuuteen liittyviin haasteisiin on tärkeää vastata johdonmukaisesti kaikkialla Euroopassa ja siksi kansainvälinen yhteistyö aihepiirissä on olennaista.

Esityksen vaikutusten arvioinnissa esitetään, että Akatemian tulisi tunnistaa mahdolliset riskit ja uhat etukäteen ja huolta aiheuttaville tutkimushankkeille tulisi tehdä riskinarviointi, joka on suhteutettu niiden riskiprofiiliin. Tulanet toteaa tavoitteen hyväksi, mutta tunnistaa toimenpiteiden vaativan erityisosaamista ja resursseja. Lisäksi esityksessä todetaan, että esitettyjen muutosten tukemana Akatemia voi ohjeistaa kansainvälisiä arvioitsijoita huomioimaan Suomen kansalliseen turvallisuuteen liittyvät näkökohdat tieteellisen laadun arvioinnin ohella. Käytännössä tämä voi olla kansainvälisille tiedepohjaisille arvioitsijoille haasteellinen tehtävä.

Marttinen Sanna
Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanet